

Бібліографічне забезпечення безперервної професійної освіти бібліотекарів навчальних закладів

Розглянуто проблеми забезпечення бібліотечних фахівців навчальних закладів професійною інформацією. Представлено діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського у створенні бібліографічних посібників на допомогу їхній професійній самоосвіті.

Збільшення обсягу документопотоків, старіння інформації, а також феномен її розсіювання є найсуттєвішими закономірностями розповсюдження інформації в суспільстві, яким підпорядковується й інформаційний потік з питань бібліотечної справи. Теоретично бібліотечні працівники як професіонали в галузі пошуку й опрацювання інформації мають зазнавати менше труднощів, ніж решта споживачів. Але реальний стан справ інший.

На кінець першого десятиріччя XXI ст. у фонді кабінету бібліотекознавства Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБУ імені В. О. Сухомлинського) налічувалося більше 30 назв фахових періодичних видань. За результатами дослідження інформаційних потреб користувачів, проведеного бібліотекою у 2007 р., найкориснішими, найчитанішими виданнями були визнані "Вісник Книжкової палати" (68%), "Бібліотечний вісник" (58,5%), "Бібліотечна планета" (51,5%), "Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія" (43,4%), "Шкільна бібліотека плюс" (41,4%), "Шкільна бібліотека" (38%), російські "Библиотековедение" (35%), "Библиотека" (32%) та "Библиография" (31%). Усього дев'ять (!) назв видань. Про інші користувачі або не поінформовані, або вважають, що вони не містять корисної для них інформації.

Крім того, для бібліотечних та інформаційних сфер суттєвими є феномен розсіювання публікацій — опублікування статей певної тематики в непрофільних виданнях. І цей обсяг інформації може бути достатньо великим, однак про нього знає незначна кількість читачів.

Ще один бар'єр, і насамперед, для бібліотек вищих, професійно-технічних, а надто загальноосвітніх, навчальних закладів — проблема доступності професійної інформації. За результатами анкетування й спостереження, бібліотеки вищих навчальних закладів педагогічного профілю передплачують у середньому п'ять-сім найменувань професійних видань, серед яких "Бібліотечна планета", "Бібліотечний вісник", "Бібліотечний форум України", "Библиотека" та "Библиотеки учебных заведений". У шкільних бібліотеках можна знайти лише такі фахові періодичні видання: "Шкільна бібліотека", "Шкільна бібліотека плюс", "Школьная библиотека" та "Библиотека в школе". Через брак коштів бібліотеки навчальних закладів обмежено комплектуються книжковими виданнями, вони також не мають якісного доступу до Інтернету. Крім того, більшість спеціалістів бібліотек навчальних закладів не мають змоги брати участь у професійних конференціях, семінарах, практикумах навіть у своєму місті (області), не кажучи вже про всеукраїнські й міжнародні заходи.

Усі ці фактори потребують підготовки для фахівців вторинних документів, зокрема, бібліографічних посібників, які уможливають економію часу пошуку й опрацювання інформації. Тим більше, що за результатами дослідження, про яке вже йшлося, ними користується велика кількість опитаних, із них 54,5% надають перевагу посібникам, підготовленим працівниками ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Бібліографічний покажчик *"Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства"* вперше

побачив світ у 2003 р.¹, започаткувавши собою серію "На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек". Другий випуск однойменного покажчика, підготовленого 2008 р.², є продовженням попереднього. Його мета — допомога бібліотекарям книгозбірень навчальних закладів різних рівнів акредитації у підвищенні професійної компетентності, доведення до них інформації про документи, в яких висвітлюються тенденції розвитку бібліотек як сучасних інформаційних центрів, розглядаються актуальні питання теорії, методики та практики бібліотечної справи, організації роботи бібліотек, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в їхню діяльність тощо.

Базою для пошуку джерел інформації слугували фонди ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, інших провідних бібліотек, бібліографічні посібники, Інтернет-ресурси.

Покажчик містить 1380 бібліографічних записів і складається з семи розділів, у яких відображено монографії; статті з наукових збірників, матеріалів конференцій і науково-практичних семінарів, періодичних і продовжуваних видань; електронні ресурси, опубліковані упродовж 2003—2007 років.

До першого розділу *"Законодавча і нормативна база діяльності бібліотек в Україні"* включено документи, що висвітлюють питання державної політики в галузі бібліотечної справи, інформаційної діяльності, освіти (закони України та інші акти Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних державних органів виконавчої влади), стандартизації бібліотечної діяльності (чинні в Україні стандарти). У розділі також представлено інструкції, правила, положення, норми, декларації, кодекси, маніфести, статuti, концепції, методичні рекомендації, що стосуються бібліотечної справи.

У другому розділі *"Бібліотеки навчальних закладів як об'єкт інформатизації"*, який складається з підрозділів "Інформатизація бібліотечної діяльності", "Автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи", "Електронні бібліотеки", "Веб-портали, веб-сайти бібліотек", представлено досвід бібліотек з упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, застосування автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, використання Інтернет-ресурсів, створення бібліотечних веб-сайтів і порталів тощо.

Третій розділ *"Формування інформаційних ресурсів бібліотек"* репрезентує документи з питань комплектування, організації та зберігання бібліотечних фондів для поліпшення якості документної бази, оновлення й розширення її наукового та інформаційного потенціалу, максимального задоволення читацького попиту на інформацію, розширення спектру бібліотечних послуг.

¹ *Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства* : бібліогр. покажч. для б-к загальноосвіт., проф.-техн. навч. закл., вищ. навч. закл. I—II р. а. / АПН України, ДНПБ України, УБА, секція освіт. б-к ; наук. консультанти : П. І. Рогова, К. Т. Селіверстова ; відп. за вип. І. І. Хемчян ; ред. Є. К. Бабич ; рецензент А. О. Малько. — К., 2003. — 87 с. — (Серія "На допомогу професійній самоосвіті працівників освітніх бібліотек" ; вип. 1).

² *Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства* : наук.-допом. бібліогр. покажч. для б-к загальноосвіт., проф.-техн. навч. закл., вищ. навч. закл. I—IV р. а. Вип. 2 / АПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; наук. ред. Лобановська І. Г. ; наук. консультант Рогова П. І.]. — К., 2009. — 63 с. — (Серія "На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек" ; вип. 5).

До четвертого розділу "Надання доступу до інформаційних ресурсів бібліотек" увійшли матеріали, що стосуються питань аналітико-синтетичного опрацювання документів, організації довідково-пошукового апарату в бібліотеках, удосконалення техніки пошуку як у традиційній, так і в електронній формі та надання доступу до них.

У п'ятому розділі "Формування інформаційної культури користувачів" включено документи з питань формування та розвитку умінь користувачів із самостійного пошуку, добирання й аналізування інформації. Також у розділі представлено матеріали з організації читання дітей у бібліотеці.

Шостий розділ "Навчальна бібліотека — інформаційний та культурно-просвітницький центр" містить матеріали, в яких розглядаються функції, мета й завдання бібліотек навчальних закладів, діяльність бібліотек з вивчення інформаційних потреб користувачів, висвітлюються питання бібліотечного обслуговування за сучасних умов, культурно-просвітницької та педагогічної роботи бібліотекаря.

В останньому, сьомому, розділі "Наукова, організаційна та управлінська діяльність бібліотек навчальних закладів" представлено матеріали, згруповані за рубриками: "Бібліотеки навчальних закладів: історія й сьогодення", "Науково-дослідна робота бібліотек", "Науково-методична діяльність бібліотек", "Інновації в бібліотеках. Бібліотечні проекти", "Правові питання в бібліотечній справі", "Менеджмент у бібліотечній справі", "Бібліотечна статистика", "Популяризація бібліотечної справи", "Фінансово-економічна діяльність бібліотек", "Тендерні закупівлі в бібліотеках", "Матеріально-технічна база бібліотек", "Бібліотечна професія. Бібліотечні кадри: соціальний аспект", "Взаємодія бібліотек.

Бібліотечна інтеграція й кооперація", "Довідкові видання на допомогу бібліотекарям навчальних закладів".

Допоміжний апарат видання складається з передмови, іменного покажчика та змісту.

Бібліографічний покажчик призначено для працівників бібліотек загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I—IV рівнів акредитації. Він може використовуватись у роботі інших освітянських бібліотек, бібліотек різних систем та відомств, а також стати в нагоді тим, хто веде науково-дослідну, науково-педагогічну, науково-методичну і навчально-виховну діяльність.

Фахівці бібліотечної справи — це професійна група, від рівня компетентності, поінформованості, активності в роботі якої значною мірою залежить якість обслуговування користувачів. Тому читання фахової літератури має стати необхідним елементом роботи бібліотекаря, в тому числі бібліотекаря навчального закладу, інформаційного працівника і педагога в одній особі, важливе завдання якого — підвищення рівня інформаційної культури викладачів і учнів. Сподіваємося, що представлений бібліографічний посібник, як і попередній, сприятиме професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек. А на часі — вже створення нового, третього, випуску покажчика.

*Алла Рубан,
науковий співробітник Державної
науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського*